

Sobre la lectura - Marcel Proust

L'infant Marcel Proust se sentia desolat quan els seus pares pronunciaven les paraules fatídiques: «Vinga, tanca el llibre, ara dinem». El lector ideal del llibret titulat *Sobre la lectura* és aquell que guarda un record similar d'aquestes interrupcions, siguin sobtades o siguin previsibles. Les persones que no s'han deixat transportar mai pel «plaer ardent i ponderat» de la lectura ignoren fins a quin punt al lector li costa retornar de les profunditats d'un llibre quan és sol·licitat. Al costat de la intensitat amb què hem llegit alguns llibres que mai oblidarem, sempre hi ha algú que no considera la lectura com una activitat que exigeix una certa concentració, sinó com una distracció banal, i es permet formular preguntes o observacions perfectament prescindibles a qui es troba en mans d'un bon autor. Si el lector es lamenta de la invasió, serà immediatament titllat d'hostil i antisocial; les interrupcions de la lectura, en canvi, gaudeixen d'una impunitat social absoluta. En un primer nivell, aquestes pàgines de Marcel Proust faciliten una identificació primària, i tanmateix profunda, amb l'autor en tant que lector sotmès a la intempèrie de la convivència. No ens referim, doncs, a la mena de persones que, com figura al *Dictionnaire des idées reçues* de Flaubert, sempre troben que els llibres són massa llargs, sinó a les que, com Proust, volen que l'autor els proporcioni respostes quan tot el que els dóna són desitjos.

Marcel Proust, però, va més enllà i plasma un autèntic devesall de reflexions sobre la lectura. La gran virtut d'aquesta activitat, segons l'autor d'*A la recerca del temps perdut*, és el miracle de «comunicació en solitud» de què gaudeix el lector: disposa d'un contacte amb l'Altre sense perdre la màxima potència de reflexió que facilita la soledat. Amb els llibres hi mantenim unes relacions d'amistat pura: els llegim quan en tenim ganes, els abandonem o els revisitem a discreció, al marge de qualsevol regla d'urbanitat. Després d'una relació tan distesa amb un autor absent, el més probable és que el contacte personal amb un escriptor resulti decebedor. De la mateixa manera, després de conèixer en profunditat personatges de ficció, les seves debilitats, les seves passions i els seus triomfs, no és estrany que les persones de carn i ossos ens semblin incompletes, desdibuixades.

Les correspondències entre lectura i escriptura són particularment fecundes. A l'hora de valorar com llegeix un erudit o un poeta una poesia, Proust es refia més del segon: «No són els professors de retòrica els que ens van fer veure els bells versos de Boileau, és Víctor Hugo». Paral·lelament, són freqüents els escriptors que, abans de posar-se a treballar, llegeixen alguna pàgina escollida. En aquest sentit, Proust coincideix amb Samuel Johnson, aquell savi anglès que no confiava en les persones que escrivien més llibres dels que havien llegit.

En un tercer nivell, aquestes pàgines -escrites com a prefaci per a la traducció de *Sèsam i els lliris*, de John Ruskin- permeten entreveure l'autor que acabava de començar a escriure la monumental *A la recerca del temps perdut*: els records de la seva infantesa es filtren entremig de l'assaig com si el passat desbordés de la ment de l'autor amb una força sobrenatural. Durant les primeres pàgines, Proust recorda com passava les vacances a la mansió familiar d'Illiers, i ofereix una descripció detallada de la seva habitació, construïda amb llargues frases sinuoses, que sembla extreta de *Pel camí de Swann*. La nostàlgia de les lectures d'infància -tan recurrent en les memòries dels escriptors- prefigura la nostàlgia de Combray: inútilment pretén el Marcel Proust adult recuperar l'exaltació amb què anys abans havia llegit *Capitaine Fracasse*, de Théophile Gautier.

Els marges del text principal són l'espai que tria Proust per mostrar-se més crític i polèmic: a les notes que tanquen el llibre hi blasma la mandra de Fontanes i Coleridge, així com la ceguesa de Sainte-Beuve a l'hora de jutjar els seus contemporanis. La raó que l'obra de Proust sigui tan rica, en tot cas, no l'hem de buscar exclusivament ni en l'abast de les seves lectures ni en el seu extraordinari poder d'evocació, sinó en la fecunda combinació de dues passions inútils: vida i literatura.